

"Legitimate target"

Toukokuun viimeisenä viikonloppuna 1999 ilmahälytykset soivat tiheämmin kuin tavallisesti sekä Belgradissa että muualla Serbiassa. Voimakkaita jysähdyksiä kuuluu sieltä täältä, mutta kukaan ei oikein jaksa välittää.

"Kahden ensimmäisen viikon aikana menimme pommisuojaan, mutta emme enää sen jälkeen", kertoo haastateltavani fysiikan professori Aleksander Bogojevic. Kun jysähdys yllättäen kuuluu läheltä, Bogojevic pompahtaa kuitenkin ylös ja ryntää viereiseen huoneeseen, missä perheen 5- ja 7-vuotiaat tyttäret leikkivät.

"Mitä täällä tapahtuu?" kysyy Aleksander ja hänen äänensä värähtää huomaamatta.

"Ei mitään", tytöt sanovat yhteen ääneen. He ovat liian nuoria ymmärtääkseen, että isä oikeastaan kysyi, oliko kaikki hyvin. Aleksanderin vaimo tarjoaa kahvin kanssa tuoreita mansikoita ja koko tilanne tuntuu epätodelliselta. Ulkona putoaa pommeja ja me syömme mansikoita.

Kun lähden Bogojevicien luota, ulkona on aurinkoista. Suussani maistuu vielä mansikka. Helleasteita on kolmisenkymmentä, eikä taivaalla näy pilviä. Belgradin asukkaat kutsuvat tällaista päivää kuitenkin "huonoksi sääksi". Pilvetön taivas tietää yleensä tiheämpiä pommituksia. Katuelämä näyttää kaikesta huolimatta näennäisen normaalilta.

Jatkan matkaani hotelli Metropolissa pidettävään tiedotustilaisuuteen. Se osoittautuu lähinnä suurten länsimaiden televisioyhtiöiden haukkumistilaisuudeksi. Jugoslavian liittohallituksen edustajan mukaan BBC ja CNN ovat suuria valehtelijoita. Hän ei halua puhua sanaakaan englantia, ennenkuin Nato on lopettanut pommituksensa.

Täyteen pakatussa salissa on kuuma ja tilaisuuden päätyttyä järjestäjien tarjoama appelsiinimehu maistuu lähes kaikille. Olo on melkein leppoisa. Eri kielten hiljainen puheen sorina täyttää aulan amerikkalaisten, saksalaisten, brittiläisten, ruotsalaisten ja muiden kollegoiden soittaessa kotitoimituksiinsa. Paljon raportoitavaa ei ole. Sitten Xenia, hallituksen pressitoimiston vastaava, saa puhelun. "Nato on pommittanut siltaa lähellä Krusevacin kaupunkia muutama minuutti sitten. Ne jotka haluavat, voivat tulla katsomaan", hän sanoo ja suuntaa päättäväisesti ulos pääovesta. Selvää propagandaa, ajattelen.

Noin 17 autollista toimittajaa kuljetetaan kohti etelää. Vajaan kahden tunnin kuluttua olemme perillä. Ryntäämme ulos autoista. Totta se on; Velika Morava -joen ylittänyt Varvarinin siltaa on pommitettu. Näemme joessa serbipoliiseja, sukeltaja ja pari henkilöautoa. Joen rinteet nousevat jyrkkinä, putoaus on ainakin kymmenen metriä. Kuvaajat pystyttävät kameransa, televisio-toimittajat tekevät stand-upinsa käyttäen taustanaan upeaa rauniota. Kysymme, vertailemme tietoja ja teemme muistiinpanoja.

Pommituksessa kuoli 11 ihmistä, yli kaksikymmentä haavoittui. Iskuja oli ollut kaksi, ensimmäinen pommikone iski vähän ennen kello yhtä, toinen seitsemän minuuttia myöhemmin. Tuhoa lisäksi, että juuri sinä sunnuntaina joen rannalla pidettiin markkinat. Väkeä oli ollut paljon liikkeellä, koska markkinoiden lisäksi vietettiin myös kolmen ortodoksiyhimyksen juhlapäivää.

”Varo, seisot jonkun ai-vojen päällä”, sanoo amerikkalaistoimittaja kollegalleen. Uhrien sisälmyksiä, verta ja ihon kudoksappaleita oli levinnyt suurelle alueelle ja niitä oli yritetty peittää puunoksilla ja leh-dillä, siinä kovin hyvin onnistumatta. Hetkeä myöhemmin näemme kahdeksan pommien runteleman ihmisen ruumiit.

Samana iltana puhelinlinjat ulkomaille ovat poikki eikä GSM-puhelinkaan toimi. Lehti menee kiinni, eikä juttua koskaan julkaista. Seuraavana aamuna Brysselissä Naton lehdistöedustaja Jamie Shea luettelee edellisen päivän sota-toimia: ”Iskimme myös Varvariniin Etelä-Serbiassa ja tuhosimme sillan. Se oli legitiimi kohde, legitiimate target.” Se riittää selitykseksi. Yksikään Brysselissä koolla olevista toimittajista ei kysy asiasta lisää. Naton sotakoneisto oli puhunut.

KRIITTIKURSSIT CS-CR
Mikäli olet kiinnostunut siitä, LA
Lue koulutusta internetissä sivut CS-C11

ULKOMAAT

Maanantaina 31. toukokuuta 1999

Nato iski liikenteen joukkoon maantiesillalle Jugoslaviassa

Serbien mukaan ohjukset surmasivat ainakin 11 ihmistä, kymmeniä loukkaantui

HELSINGIN SANOMAT 31.5.1999

Kosovon albaaniarmeija järjestäytyy

HELSINGIN SANOMAT 31.5.1999

Yrsa Grüne

Ulkomaantoimituksen päällikkö, Hufvudstadsbladet

Nato sinuttelee

Kosovon sodan aikana Naton tiedotuksen ydinviesti oli, että länsimaista demokraatiaa edustava Nato pelastaa maailman hirmuhallitsija Slobodan Milosevicilta. Lähes satahenkinen tiedotusosasto toimi kuin rasvattu. Brysselin lehdistöosastolla oli antaa kommentit ja tiedot viime käänteistä ympäri vuorokauden.

Päivittäisiin tiedotustilaisuuksiin oli rakennettu selvä kaava. Univormupukiset, keski-ikäiset miehet seisoivat rivissä Naton päämajan tiedotussalissa Brysselissä – vakuuttavasti pienessä haara-asennossa, kädet puuskassa. Näyttämön taustakuvaksi heijastettiin värikäs teksti: "Operaatio Liittoutunut Voima, viime tapahtumat." Jugoslavian sodasta haluttiin antaa kuva suurena seikkailuna, steriilinä ja kasvottomana.

Korkea-arvoiset virkamiehet ja heidän henkivartijansa viestittivät maailmalle, että Nato on voimakas ja turvallinen, ja ilmaiskut olivat ainoa tapa ratkaista Kosovon kriisi. Maailman eri kolkilta Jugoslavian kriisin komentokeskukseen saapuneet toimittajat tunkivat paikalle yleensä jo puolta tuntia etukäteen varmistukseen paikkansa täpötäydessä salissa. Tiedotustilaisuuksista tuli nopeasti yksi länsimaisen lehdistön tärkeimpiä tiedonlähteitä. Huolellisesti valmisteltu Kosovo-esitys alkoi joka päivä täsmälleen ajallaan. Valot himmennettiin tapahtuman ajaksi kuin elokuvateatterissa. Televisiokamerat alkoivat käydä ja toimittajien kynät sauhuta.

Tiedotuksesta tehtiin "me vastaan he" -henkistä muun muassa sinuttelulla. Esiiintyjä oli aina kaksi, ja heidän puheenvuoronsa oli jaettu etukäteen. Tunnin mittainen esitys vietiin läpi amerikkalaiseen tyyliin. Päätiedottaja Jamie Shea, komentajat ja muut virkamiehet kiittelivät säännöllisesti toisiaan hymyillen ja puhuttelivat toisiaan etunimeltä. "Me hyökkäämme, me tiedämme, me osaamme", he vetivät myös toimittajat mukaan. Myös päämajassa olleet toimittajat käyttivät kysymyksissään me-muotoa.

Verrattuna esimerkiksi Brysselin toisen suuren instituution, Euroopan unionin, paikoitellen epävarmoihin tiedottajiin, Naton puhemiehet osasivat asiansa. He seisoivat sotilaallisen suorassa, puhuivat rauhallisesti ja esittelivät yleisölle tarkkoja diakuvia iskuista. Vastaukset tulivat kuin konekiväärin suusta nopeasti, selvästi ja tasaisesti.

Kosovo-tiedotukseen kuului tiettyjen iskusanojen ja lauseiden säännöllinen käyttö: liittoutuneiden kohdalla sanat olivat voima, kunnia, demokratia, määrätietoisuus, oikeus, turva. Jugoslavian osalta sanat olivat tuho, kauhu, etninen puhdistus, uhka, militaarinen. Nato ei omassa kielenkäytössään myöskään tehnyt ilmaiskuja vaan ilmakampanjaa.

Tiedotus on osa Pohjois-Atlantin liiton, Naton, sotastrategiaa. Tehokkaalla tiedottamisella Nato pitää jäsenmaat toimiensa takana ja pyrkii tekemään vastustajalle selväksi, ettei Naton voimaa kannata aliarvioida. Naton tiedotusosastolta arvioitiin kriisin aikana, ettei sotilasliitolla ole valitettavaa Kosovo-uutisoinnissa. Tiedottajien mielestä maailmalla kerrottiin Naton kannalta se mikä pitikin. Toisin sanoen, lehdistö nieli Naton tarjoaman kuvan tapahtumista lähes mukisematta, ainakin aluksi. Tosin tiedotusosaston piti jo aivan alussa vakuutella, että Nato-maat olivat yhtä mieltä ilmaiskujen hyödyllisyydestä. Naton

jäsenmaista ja myös Naton omasta sotilasjohdosta kuului pommitusten aikana turhautuneita soraääniä, jotka vaativat maajoukkojen viemistä Kosovoon. Maajoukkoja vaadittiin ilmaiskujen tueksi, sillä sääolosuhteet ja vuoristoinen maasto tekivät pommituksista paikoitellen erittäin vaikeita. Tiedottajien tehtävä oli vakuuttaa yleinen mielipide siitä, että ilmaiskut riittävät serbien karkottamiseen Kosovosta ilman, että siviiliuhreja tulee kovin paljon.

Tiedotukseen tuli pieniä säröjä, kun Nato pommitti siviilijunaa, siltoja tai siviiliasutuksen keskellä sijainneita rakennuksia. Harhaiskut lisäsivät paineita julkisuudessa, ja kirjoittelun sävy muuttui. Naton tiedottajilla tosin oli valmiit selitykset myös virheiskuihin. Viesti oli, että serbit ovat kuitenkin iskujen alku ja juuri, ja heidän itsensä olisi pitänyt ottaa huomioon, että sodassa tapahtuu virheitä.

Vasta sodan päättymisen jälkeen eurooppalaisessa lehdistössä arvioitiin laajasti ja kriittisesti iskujen ajoitusta, vaihtoehtoja ja Naton sisäisiä erimielisyyksiä. Tässä mielessä Naton Kosovo-tiedotuskampanja onnistui.

Nato myönsi siviiliuhrit mahdollisiksi kahdessa viime viikon iskussa

Amerikkalaisenraali selvitti pakolaissaattueen pommitusta

MAITTI KLEMOLA
Helsingin Sanomien

BRYSSEL. Nato myönsi maanantaina Brysselissä sotilastieteen painajassa julkistettujen tiedotusten perusteella saattuneensa pommittaa siviilikohdetta Kosovossa 14. huhtikuuta.

Pommituksessa sai serbialaisten lähteiden mukaan surmansa noin 70 Kosovon albaniaa. Kysyttäessä päivänä Djakovican kylän läheisillä opetuksenaan verrat Naton korveta, josta nousti ovi 1-16-luokkaa.

Yksi lähteistä kertoi noin kello yhdenoista tiimossa sotilastieteenkoulun, joka lentäjä otettiin osallisuuden läheisen kylän polttamiseen.

Hän valittiin maanantaina yhden ajoneuvosta, joka sai Naton esittämässä videonfilmissä ajoneuvon. Tiedotuslaitosten pitänyt amerikkalainen prikaatinkenraali Daniel Leaf ei ollut epäsuorasti ymmärtänyt, että tässä hyökkäyksessä osuivat mää turomalla tiedotuslaitosten sotilastieteenkoulun.

Kenraali Daniel Leaf kertoi maanantaina Naton komentoa viimeviikkaisista hyökkäyksistä ajoneuvon.

HELSINGIN SANOMAT 20.4.1999

*Anna Karismo
Helsingin Sanomien Brysselin kirjeenvaihtaja*